

'SPORT BESTAAT BIJ DE GRATIE VAN ONGELIJKHEID'

In de wereld van sport en recht duiken constant nieuwe juridische en ethische vragen op. Over matchfixing, doping, integriteit, corruptieschandalen, conflicten tussen sportbestuurders. Marjan Olfers, bijzonder hoogleraar sport en recht aan de Vrije Universiteit, houdt zich er mee bezig. "Sport is per definitie oneerlijk. Juist daarom is het zo interessant om de grenzen te trekken tussen wat nog wel en wat niet meer mag."

DOOR MIEK SMILDE FOTO'S CHANTAL ARIËNS

Elke dag bellen journalisten. Over matchfixing. Over conflicten tussen sportbonden en sporters. Over doping. “Matchfixing is van alle dagen”, relateert Marjan Olfers, bijzonder hoogleraar sport en recht aan de Vrije Universiteit in Amsterdam. “In 1919 speelde al een grote zaak in de Amerikaanse Super Bowl (de American footballfinale; red.). Maar integriteitskwesaties binnen de sportwereld krijgen op dit moment veel aandacht. Denk aan de corruptieschandalen binnen de internationale voetbalbond (FIFA). Er is veel onrust in bondenland, de schaatsbond, de judobond, de zwembond, de KNVB. Aan al die zaken zit wel een juridische component.”

Verenigingsrecht, tuchtrecht, aansprakelijkheidsrecht, portretrecht, contractenrecht, strafrecht, in het vakgebied van Olfers komt alles samen. Neem de kwestie rond Yuri van Gelder die deze zomer tijdens de Olympische Spelen van Rio naar huis werd gestuurd, omdat hij zich niet aan de afspraken had gehouden. Terug in Nederland spande hij een kort geding aan om alsnog aan de finale te mogen deelnemen. De rechter wees dat verzoek af.

“Ik houd van gepassioneerde mensen en waar vind je die meer dan in de sportwereld?”, motiveert Olfers haar belangstelling voor het bijzondere rechtsgebied. “Sport is een totaal irrationele wereld. Eten, trainen, slapen, dat is het. En toch hangen wij massaal voor de televisie om te kijken of Dafne Schippers wint of kijken we ineens naar turnen om de meisjes Wevers te zien presteren. Dat vind ik fascinerend.”

SPORTSCHOOL

Olfers werd - “per ongeluk” - geboren in Haarlem, maar komt uit een rasecht Amsterdams gezin, de stad waar ze ook zelf woont. Haar fascinatie voor sport ontloek toen ze een jaar of zes was. “Ik zag volwassen mensen voor een televisie zitten en kijken naar een groen veld met een bal. Ze gaven voortdurend hardop aanwijzingen aan de scheidsrechter die dat niet kon horen. Ze juichten en dansten door de kamer als er werd gescoord. Dat gedrag intrigeerde me. En dat is nog steeds zo. Ik ben bijvoorbeeld echt gefascineerd door het feit dat voetbalcoaches in een pak met stropdas langs het veld staan. Waarom

dragen ze geen trainingspak? Als je zo op en neer springt is dat toch veel handiger?”

Zelf was Olfers nooit extreem sportief. Als meisje turnde ze, maar vooral omdat de turnschool aan de overkant van de straat stond. “Je kunt niet zeggen dat ik een briljant turnster was. Maar ik werd wel altijd als eerste gekozen bij het voetbal op school.”

Via haar man, vechtsporttrainer Thom Harinck, leerde ze de professionele omgeving van sporters beter kennen. Samen leidden ze jarenlang een eigen sportschool. Toen Olfers eenmaal was overgestapt op rechten, raadde Harinck haar aan sport en recht als keuzevak te kiezen. De voormalig

hockey-internationaal Heiko van Staveren was op dat moment de enige bijzonder hoogleraar die zich met dat specialisme bezighield. Van Staveren vroeg Olfers bij hem te promoveren. In 2012 volgde zij hem op als bijzonder hoogleraar.

VRAGEN KANTELEN

Wat maakt u als wetenschapper uniek?

“De meeste juristen passen het recht toe op de sport. Ik draai het ook om en ga uit van de sportwereld zelf. In de sport zijn gedragingen toegestaan die elders niet mogen.

WIE IS MARJAN OLFERS?

Marjan Olfers (1969) is bijzonder hoogleraar sport en recht aan de Vrije Universiteit Amsterdam. Ze studeerde korte tijd economie en later rechten aan de Vrije Universiteit en promoveerde in 2009 op het proefschrift *Sport en Mededingingsrecht*. Naast haar werk als hoogleraar is Olfers onafhankelijk adviseur. Zij deed onder andere onderzoek naar de dopingaffaire rond de wielrenner Rasmussen en is bestuurslid van de stichting EK atletiek die dit jaar in Amsterdam werden gehouden. Daarnaast is ze onder andere bestuurslid van de vereniging voor Sport en Recht en commissaris bij SRO NV. Olfers is getrouwd en heeft drie kinderen.

“WAAROM STAAN VOETBALCOACHES IN PAK MET DAS LANGS HET VELD, EN NIET IN TRAININGSPAK?”

Op straat mag niemand een ander zomaar knock-out slaan, maar in de boksring mag dat wel. Discriminatie is op grond van artikel 1 van de Grondwet verboden, behalve in de sport waar voortdurend onderscheid wordt gemaakt: tussen mannen en vrouwen, tussen niet-gehandicapte en gehandicapte sporters en zelfs naar mate van handicap. Het interessante is dat die grenzen steeds verschuiven. Bladerunner Oscar Pistorius mocht voordat hij zijn vriendin doodschoot meedoen aan de competitie van hardlopers met benen. Op de Olympische Spelen won Caster Semenya de 800 meter. Er werd veel gediscussieerd over de vraag of zij wel een vrouw is en of zij als vrouw mocht deelnemen, omdat zij (mogelijk) een afwijkend chromosomenpatroon heeft. Mogen twee mannen straks als ongemengd danspaar meedoen bij het ijsschaatsen of levert dat oneerlijke concurrentie op? Mag de biljartbond een sporter uitsluiten, omdat hij vanwege zijn geloofsovertuiging niet op zondag wil spelen?

“Al dit soort zaken brengen nieuwe juridische en ethische vragen mee. Ik houd ervan die vragen te kantelen. Doping bijvoorbeeld. Als ik aan mijn studenten vraag waarom doping niet mag, zeggen ze dat doping een gevaar oplevert voor de volksgezondheid en vooral dat doping oneerlijk is. Als mensen ongelijke kansen hebben, is het niet eerlijk. Maar sport bestaat bij de gratie van ongelijkheid, anders eindigen alle wedstrijden in 0-0. De Australische zwemmer Ian Thorpe heeft schoenmaat 53, dat is oneerlijk. Het is oneerlijk dat ik met mijn 1.60 meter nooit een goede basketballer kan worden. Het is oneerlijk dat er in delen in de wereld minder zwembaden zijn, of geen zee of meer is, zodat de zwemsport zich daar minder ontwikkelt dan elders. En dat mensen met geld een grotere kans hebben om kampioen zeilen te worden, omdat zeilen een heel dure sport is. Sport is per definitie oneerlijk. Juist daarom is het zo interessant om de grenzen te trekken tussen wat nog wel en wat niet meer mag.”

“Wat we rechtvaardig vinden, is altijd afhankelijk van plaats en tijd”, gaat Olfers verder. “Normen veranderen voortdurend. De sportwereld is wat dat betreft een kleine maatschappij op zichzelf. Een vereniging is een democratie, met een ledenraad als parlement. Het intrigeert me dat mensen binnen die kleine samenleving zo overhoop met elkaar kunnen liggen. Dat de emoties zo hoog kunnen oplopen. Het recht biedt mij het instru-

mentarium om daarmee aan de slag te gaan, maar uiteindelijk gaat het erom dat mensen met elkaar het gesprek weer aangaan. In de sport kom je elkaar altijd weer tegen. Ik beschouw het als mijn maatschappelijke verantwoordelijkheid om de samenleving een klein beetje vooruit te helpen. Ik ben ook geen advocaat meer. Ik ben slecht in het eendimensionale partijbelang. Als ik

een zaak kan winnen, maar eigenlijk vind dat het algemeen belang verliest, heb ik de neiging naar de andere kant te buigen. Dan ben je geen goede advocaat. Ik ben zoals ik ben, een beschouwer, een wetenschapper, maar ook creatief en onafhankelijk.”

Als vrouw in de nog overwegend door mannen gedomineerde sportwereld bent u een opvallende verschijning. Is uw sekse een voordeel of een nadeel?

“Dat weet ik eigenlijk niet. Het interesseert me eerlijk gezegd ook geen reet. Natuurlijk maakt het verschil of je een vrouw of een man bent, dat staat vast. In een door mannen gedomineerde wereld zijn vrouwen een andere ‘diersoort’, wat betekent dat je als vrouw altijd je eigen plek moet veroveren. Diversiteit in de besluitvorming is het beste. Ik heb dit jaar met oud-hardlooper Ellen van Langen in het bestuur van de EK-atletiek gezeten en dat was helemaal top. Dat Ellen zelf die 800 meter heeft gelopen, is essentieel. Ik voeg daar mijn politiek-bestuurlijke en juridische ervaring aan toe. Zo zou het moeten zijn. Maar meestal werk ik met blanke mannen van zekere leeftijd, ben ik de enige die geen pak van Italiaanse snit draagt en ben ik de enige die niet kalend is. Als vrouw moet je harder werken, maar ook iets inbrengen dat niet als vrouwelijk wordt gezien, namelijk de beheersing van het politieke spel. Als je dat spel niet wilt spelen, kom je niet in de bestuurlijke eredivisie.

“Ik vind het spel leuk. Soms bereik je resultaat door een bepaald type man te laten denken dat ze hij het helemaal zelf heeft bedacht. Dat is prima. Ik heb minder scoringsdrift en als je zo iedereen in zijn kracht zet, kun je een heel eind komen. Zeuren en zeiken heeft in elk geval geen zin. Dat glazen plafond is niet van glas, het is van beton. Als je blijft springen, stoot je elke keer je hoofd. Beter is het te proberen ergens een weg te vinden om via een andere manier naar boven te klimmen.”

AJAX

U zat in de raad van commissarissen van Ajax toen er een groot conflict uitbrak tussen Johan Crujff en het bestuur. Crujff wilde onder andere oud-voetbalinternational Tscheu La Ling naar voren schuiven, u als

RvC weigerde dat. U bent destijds bedreigd. U kreeg haatmail en er werden zeer seksistische opmerkingen gemaakt. Wat heeft dat met u gedaan?

“Ik ben wel iets van mijn positieve naïviteit kwijtgeraakt. Ik werd gevraagd om zes keer per jaar met de RvC te vergaderen, gratis en voor niks, en dat allemaal om die mooie club vooruit te helpen. Dat leek me leuk. Al heel snel daarna merkte ik dat Ajax is als een mooie vrouw, zoals de marketingmanager van de club zei. Iedereen wil erbij horen. Dat had ik me eerder nooit zo gerealiseerd. Vanaf dag één heb ik het vooral fascinerend gevonden, zelfs de dreigementen. Maar ik heb wel gezien wat angst kan doen met mensen. De angst bij Ajax was groot.

“Ik spreek veel met (voormalig) wethouders die bijvoorbeeld een club failliet hebben laten gaan. Die worden daarop, ook na jaren, nog steeds aangesproken. Burgemeesters die een wedstrijd verbieden worden regelmatig ernstig geïntimideerd en kunnen soms zelfs hun eigen huis niet meer in. Het is voor bestuurders heel moeilijk de rug recht te houden als je zo wordt bedreigd.

Zelf ben ik nooit bang geweest, het was vooral voor mijn gezin zwaar. Ik had Tscheu La Ling kunnen aanstellen. Ik sta tot op de dag van vandaag voor honderd procent achter het besluit om dat niet te doen.”

Daarmee ging u in tegen de wil van God, in de persoon van Johan Crujff.

“Ja. Dat leverde op Youtube filmpjes op met verkrachtingsscènes van een pop die mij moest voorstellen. Iemand heeft dat lopen bedenken. Hoeveel haat moet je dan voelen?”

HET JONGENSROOM-SYNDROOM

Hebt u een verklaring voor het gegeven dat er binnen de sport zoveel ruzie wordt gemaakt en de conflicten zo hoog oplopen?

“Om te beginnen is elke bond een monopolist. Daar begint het gedonder al. Er is geen alternatief, sporters hebben geen keus, zoals consumenten dat wel hebben. De macht concentreert zich in de top van zo’n bond. Hoe komen mensen daar terecht? Dat weten we eigenlijk niet. Transparante benoemingsprocedures zijn er vaak niet.

**“HET IS VOOR
BESTUURDERS
MOEILIK DE RUG
RECHT TE HOUDEN
ALS JE ZO WORDT
BEDREIGD”**

**“NEGEN VAN DE TIEN
KEER ZETTEN
SPORTERS DIE
SPUIT NIET ZELF,
MAAR ZIJ BETALEN
WEL DE PRIJS”**

Mijn stelling is dat er vaak keuzes worden gemaakt op basis van loyaliteit en niet op basis van kwaliteit. Terwijl we in de sport zelf gaan voor *the best man for the job*. Je bent een heel slechte coach als je een derderangs speler in het eerste team zet. Met bestuurders gebeurt dat soms wel. “Daarbij komt wat ik het jongensdroom-syndroom noem. In de top van veel sportverenigingen komen bestuurders bovendrijven die heel graag die positie willen hebben, omdat ze dan dicht bij de sporters staan. Daar is ook onderzoek naar gedaan. Vraag een willekeurig jongetje op straat wat hij wil worden en hij zegt profvoetballer. Als dat niet lukt, is *the next best alternative* om in de buurt van die toppers te zitten. Om met van die blije ogen, in pak, net wat te dik, langs het veld iets heel hard te roepen. Of om in de volgauto te zitten als het over wielrennen gaat.

“Dat soort type man is heel *eager*. Geen enkel jongetje droomt ervan CEO van Unilever te worden, maar wel om net zo goed als Messi te worden. Die emoties moet je niet onderschatten. Het gevaar daarvan is dat bestuurders op het pluche blijven plakken. Het gevaar is dat bestuurders zich gaan gedragen alsof zij boven wet- en regelgeving staan. Maar niemand, ook de bestuurder niet, is groter dan de club en groter dan de bond. Bestuurders zijn altijd ondergeschikt aan het belang van de vereniging. Maar voordat iedereen dat inziet...”

Op incidenten en schandalen wordt vaak gereageerd met regelgeving. Net als in het bedrijfsleven zijn governance en integriteit momenteel belangrijke woorden in de sportwereld. Welke ontwikkelingen verwacht u op dat gebied?

“Allereerst zullen (big) data een grote rol gaan spelen, of het nu gaat om de opsporing van corruptie en fraude, om data betreffende de gezondheid van sporters, of om de effectiviteit van trainingen. Ik geef je op een briefje dat er binnen korte tijd veel vragen zullen worden gesteld over dit soort gegevens en de privacybescherming van sporters.

“Daarnaast hoop ik dat we tot efficiënter regelwerk komen. In de sport gold vroeger eigenlijk maar één regel: fair play. Iedereen moest zelf nadenken over wat dat precies betekende. Nu hebben we een reglement seksuele in-

timidatie, een reglement matchfixing, een reglement zus-en-me-zo. Regels creëren vaak een schijnveiligheid. We lijken tegenwoordig totaal voorbij te gaan aan het goede gesprek. Dat betreurt ik. Ik kom regelmatig bij bestuurders of bondsleden die in de clinch liggen met een sporter en dan vraag ik: heb je elkaar al gesproken? En dan is het antwoord: nee. Dat komt door de steeds grotere commerciële belangen, maar soms ook door de opstelling van advocaten die er persoonlijk belang bij kunnen hebben om conflicten te laten voortduren. Doodzonde vind ik dat. Een sporter krijgt altijd weer met de bond of club te maken. Al die tijd kan hij beter besteden aan trainen en het verbeteren van zijn prestaties.”

DOODSTEEK

U hebt onderzoek gedaan naar matchfixing en vindt het onterecht dat vooral sporters worden gestraft voor het maken van onderhandse wedstrijdafspraken. Waarom?

“Matchfixing is de doodsteek voor de sport. Als uitslagen bij voorbaat vast staan, kijken we naar niets anders dan een toneelstuk. Ik ben tegen matchfixing, maar wil me liever concentreren op het systeem dat erachter schuilgaat. Het zijn vooral jonge sporters die verstrikt raken in het web van goksyndicaten. Ik vind het erg als dat soort jonge jongens wordt gestraft, terwijl de georganiseerde misdaad die achter dat soort praktijken schuilgaat er mee weg komt. Ik wil weten hoe die gokwereld nou precies in elkaar steekt. Hoe zijn de onder- en de bovenwereld precies verweven? En kun je iets aan die misstanden veranderen door de mogelijkheden in het legale gokcircuit bijvoorbeeld te vergroten?

“Ik ga altijd uit van de situatie zoals die is. *Like it or not*, maar er is altijd gegokt in de sportwereld. Hetzelfde geldt voor doping. Negen van de tien keer zetten de sporters die spuit niet zelf. Maar hoeveel medici zijn de laatste tijd gepakt omdat ze de middelen leveren? Het zijn altijd de sporters die de prijs betalen. Maar kunnen we de laboratoria nog wel vertrouwen, gelet op het Russische dopingschandaal? Kunnen we World Anti Doping Agency (WADA) wel vertrouwen? Het zou mij een lief ding waard zijn om het hele systeem te bekijken en ons niet alleen te richten op de individuele sporter.” ■